

Мосієвич Л. В.,

старший викладач кафедри теорії та практики перекладу
Класичного приватного університету

ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ SEXUALRELATIONS У СУЧАСНІЙ БРИТАНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Анотація. У статті розглянуто евфемістичну та дисфемістичну вербалізацію концепту SEXUALRELATIONS.

Ключові слова: концепт, евфемізм, дисфемізм, синонімічна парадигма, гіпер-гіпонімічна парадигма, ядерні семи, периферійні семи.

Постановка проблеми. В останні десятиліття ХХ і на початку ХХІ ст. стрімко зростає науковий інтерес до евфемізмів та дисфемізмів як складової мовної картини світу англомовного суспільства, їх лексико-семантичних і функціональних характеристик. Однак ґрунтових праць із питань когнітивних параметрів англомовної дисфемії та евфемії, а також систематизації парадигматичних відносин між евфемізмами та дисфемізмами, виконаних на матеріалі сучасної прози, досі немає.

Аналіз останніх досліджень. Науковці розглядають проблеми визначення евфемізму та його відокремлення від табу (В.І. Заботкіна), засоби утворення евфемізмів (А.М. Кацев, Л.П. Крисін), аналізують евфемізми та дисфемізми в контексті тендеру (Л. Порохницька), медичного та педагогічного дискурсу (Н. Тишина), політичного дискурсу (Т. Абакова).

Метою статті є виявлення особливостей вербалізації розгляданого концепту евфемізмами та дисфемізмами крізь призму екстралінгвальних пресупозицій. Поставлена мета потребує вирішення таких завдань: визначити сутність концепту SEXUALRELATIONS на базі матеріалів сучасних англомовних художніх текстів; виявити парадигматичні відносини евфемізмів та дисфемізмів розгляданого концепту; визначити серед цих одиниць ядерні та периферійні семи.

Об'єктом дослідження є вербалізований концепт SEXUALRELATIONS у сучасній британській літературі.

Предметом дослідження є парадигматика евфемізмів та дисфемізмів, які його вербалізують.

Матеріалом дослідження стала вибірка евфемістичних та дисфемістичних одиниць з оригінальних художніх творів сучасної прози британських письменників ХХ ст.

Виклад матеріалу. Лінгвокультурним осмисленням концепту займалися багато відомих вітчизняних та зарубіжних лінгвістів, зокрема: А. Вежбицька, В. Карасик, О. Кубрякова, О. Селіванова та інші. Концепт відображає процеси світосприйняття та категоризації дійсності в різних мовах [2: 2]. Концепт SEXUALRELATIONS є універсальним. Кінець ХХ – початок ХХІ століття характеризується ослабленням головних функцій сім'ї – народження та соціалізація дітей; приватність поступила місцем публічності, а інтимне сімейне життя втратило свою табуованість. Саме через це дуже актуальним є аналіз

евфемістичної та дисфемістичної вербалізації зазначеного концепту.

Евфемізми (емоційно нейтральні слова або вирази, які вживаються замість синонімічних їм слів і виразів, що видаються мовцеві непристойними, грубими або нетактовними [1: 590]) та дисфемізми (ті, що замінюють емоційно нейтральні слова більш грубими, непристойними [3: 671]) вступають у парадигматичні відносини з мовними одиницями двох видів: прямими назвами та іншими евфемізмами (дисфемізмами). Аналіз мовного матеріалу виявив, що в досліджуваних текстах є багато морфологічно різнорідних синонімів, які розглядаються в лінгвістичній літературі як проміжне явище між суто синтаксичним словотвором та лексичною синонімією та називаються асиметричними синонімами [5: 13]. Синонімічна парадигма представлена за трьома типами: евфемізм – евфемізм (Е–Е), дисфемізм – дисфемізм (Д–Д), евфемізм – дисфемізм (Е–Д), антонімічна – лише між евфемізмами. Кожен тип виражає різні відтінки сексуальних відносин (пристрасть, наявність або відсутність) (див. схему 1):

Схема 1. Парадигматика евфемізмів та дисфемізмів у слоті «SEXUALRELATIONS».

Синонімічна парадигма за типом **евфемізм – евфемізм** у значенні «мати сексуальні стосунки» досить широко вербалізована: *to make love, coupling, semi-separated, natural progression of things, functional relationship, to do it, to get laid, to carry smb. into the bedroom, to sleep with, come-to-bed*.

«...Did you **make love** to the makeup girl? 'I asked Eamon» [11: 209]. Згідно з Дж. Х'юзом, вираз **to make love**

у сучасному розумінні з'явився у Вікторіанську епоху [8: 146], до цього він вживався у значенні *to flirt* [7: 256].

Евфемізм *coupling* словник евфемізмів Р. Холдера фіксує як *to copulate*, що є семою латинського походження і має значення *to join together* [7: 139]: «... *It had been a meaningless, opportunistic coupling*» [11: 43].

Вираз *go to bedwith* також фіксується словником Р. Холдера як *to copulate with* [7: 199]: «...*Why is it so easy to talk to someone before you go to bed with them for the first time and then suddenly so difficult*» [11: 52].

Сема *to shag* фіксується словником Р. Холдера як «*to copulate with*» [7: 342], однак Дж. Х'юз виділяє її як «*rough*» [8: 242]. На наш погляд, ми маємо справу зі «стертим» евфемізмом, тому зарахуємо цю сему до розряду дисфемізмів: «...*Since they have been going out for eighteen months rather than just shagged once*» [6: 35].

Вираз *to get laid* є дериватом евфемізму *to lie with*, який зафіксований словником Р. Холдера у значенні «*to copulate with*» [7: 247]: «...*I'm going out to get laid*» [6: 25].

Дієслово *to bed*, яке є евфемізмом у значенні «*to copulate with*» [7: 92], видозмінене та представлене в розглянутому тексті як дієслівне словосполучення *to carry me into the bedroom* і як субстантивованій іменник «*come-to-bed*». Загальною домінантою всіх трьох евфемізмів є сема *bed*: «...*Then you turn into an irresistible sex kitten, looking at me over the computer with not so much 'come-to-bed' as just 'come'*» [6: 70].

Евфемізм *to sleep with* є найдавнішим з усіх, що вербалізують поняття «сексуальні відносини». Він був відомий ще стародавнім грекам і римлянам [9: 80]. Словник Р. Холдера досі зараховує його до розряду евфемізмів у значенні *to copulate with* [7: 348]. Евфемізм *to do it* не є мовним синонімом тих евфемізмів, що були розглянуті вище, але в контексті він має однакову предметну співвіднесеність завдяки гіпероніму *it*, який повністю вуалює поняття «сексуальні відносини»: «...*At being in bed alone on Sunday morning while my mother aged over sixty is probably just about to do it for the second*» [6: 33].

У наступному прикладі евфемістичний вираз *semi-separated* розкривається тільки в контексті й означає «*to live together but not to sleep*». Префікс *semi*, що означає «*partly but not completely*» [10: 1349] і виконує функцію літоти, перериває розвиток смислового ряду «бути в шлюбі – означає мати сексуальні відносини»: «...*But it's not – apparently it has not been good for ages. They're semi-separated*» [6: 70].

Наступні два евфемізми також є контекстуальними. Сема *progression* (*development and movement forward*) [10: 1186] розкривається завдяки прикметнику *natural*, а в другому прикладі сема *relationship* «проявляється» прикметником *functional* (*relating to the purpose of something*) [10: 609]: «...*And menlike Richard play on the chink to wriggle out of ... natural progression of things between a man and a woman*» [6: 10]. «...*Suddenly Start thinking of former boyfriend Peter with whom had functional relationship for seven years*» [6: 102].

Гіпер-гіпонімічна парадигма представлена такими евфемізмами, як: *to make love, coupling, semi-separated, natural progression of things, functional relationship, to sleep with, to get laid, to carry smb. to the bedroom, to go to bed, de natural progression of things, functional relationship, to do it – гіпероніми, a to make love, coupling, to sleep with, to get laid, to carry smb. to the bedroom, to go to bed – гіпоніми*.

Синонімічний ряд за типом евфемізм – евфемізм, але в значенні «не мати сексуальних стосунків», представлений евфемізмами-прикметниками *celibate* (*not having sex*) [10: 229] і *platonic* (*that does not involve sex*) [10: 229]: «...*Exes should never, never go out with or marry other people but should remain celibate to the end of their days*» [Fielding, c. 29]. «...*And taking her for a coffee in Selfridges from which sprang a firm platonic friendship based entirely on department store coffeeshops*» [6: 29].

Цей же синонімічний ряд представлений також за типом евфемізм – дисфемізм: *celibate – platonic – frigid*, де *frigid* виступає у функції дисфемізму через подальшу пейоративну сему *cow*, хоча сам є евфемізмом латинського походження [L. *frigidus, cold*] [12: 803]: «...*Inside it said, 'A piece of ridiculous and meaningless commercial exploitation – for my darling little frigid cow*» [6: 27].

Обидва евфемізми не мають полісемічного характеру, однак є гіперонімами стосовно один до одного, оскільки не є маркованими семами, які прямо стосуються теми сексу. Так, *celibacy* – це латинське запозичення. Сема *platonic* вживається у функції антономазії і співвідноситься з ім'ям грецького філософа.

Синонімічна парадигма за типом евфемізм – дисфемізм представлена семантичними синонімами-евфемізмами *to make love, coupling, to sleep with, to get laid, to carry smb. to the bedroom, to shag, to go to bed*; контекстуальними синонімами-евфемізмами *semi-separated, natural progression of things, functional relationship, to do it*; дисфемізмами *to shag, to fuck, to bugger*. Гіперонімами в цій парадигмі виступатимуть контекстуальні евфемізми, що є полісемічними, решта – гіпоніми.

Синонімічна парадигма за типом дисфемізм – дисфемізм представлена трьома вульгаризмами: *to shag, to fuck і to bugger*. Останній семантично відрізняється своїм значенням «*to be a homosexual*», тоді як перші два є узагальненими «*to have sex with someone*»: «...*I left out all the stuff about me fucking a colleague from work and Gina feeling that she had thrown her life away*» [11: 71]. «...*You can bugger the lighting director during the commercial break*» [11: 209].

Англо-російський словник табуованої лексики фіксує лексеми *to fuck і to bugger* (*to be a homosexual*) як вульгаризми [4: 50, 115]. Ієрархічні відносини дисфемістичних термінів, які вербалізують «інтимні відносини» (від грубого до дуже грубого), мають такий вигляд:

Shagging
Banging
Bonking
Fucking [8: 242].

Таким чином, ми можемо спостерігати поляризацію дієслів *to shag і to fuck*.

Синонімічний ряд за типом евфемізм – евфемізм у значенні «сексуальне бажання» представлений двома евфемізмами: *desire* (*to want someone as a sexual partner*) [10: 400] і *lust* (*to want to have sex with a particular person*) [10: 903]: «...*For a moment I was excited, imagining it was for me and suddenly seeing myself as a dark, mysterious object of desire to men*» [6: 26]. «...*I tried to explain to Mum that she was not telling the truth, but she was so suffused with lust that she had lost sight of, well, everything*» [6: 30]. Подані евфемізми збігаються в значенні «*sexual wish*».

Антонімічна парадигма представлена семантичною опозицією: евфемізмами *celibate* (*not having sex*) [10: 229], *platonic* (*that does not involve sex*) [10: 1136] і розглянутими вище евфемізмами: *to make love, coupling, natural progression of things, functional relationship*. Сема *semi-separated* є сполучною ланкою між синонімічним й антонімічним рядами.

Висновки. Зазначений концепт представлений складною структурою парадигматичних відносин між евфемізмами та дисфемізмами, які його вербалізують. Взаємнопроникна, ієрархічна структура синонімічних та антонімічних парадигм зі сполучною ланкою говорить про те, що тема «сексуальні відносини» є досить актуальною і популярною в сучасному суспільстві. Семи деяких синонімічних рядів вступають в антонімічні відносини із семами інших синонімічних рядів, що свідчить про те, що парадигма аналізованого концепту є комбінованою. У межах концепту спостерігаються також випадки переходу одиниці з розряду евфемізмів до розряду дисфемізмів.

Перспективи наступних досліджень передбачають зіставне фреймове моделювання зазначеного концепту на базі матеріалів англійських та українських художніх текстів.

Література:

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – М.: Эдиториал УРСС, 2004. – 571 с.
2. Городецька О. В. Національно-марковані концепти в Британській мовній картині світу ХХ століття. – Автореф. дис. здобута наук ступеня канд. філол. наук: 10.02.04 «Германські мови» / О. В. Городецька. – Київ, 2003. – 20 с.
3. Караулов Ю. Н. Язык и личность / Ю.Н. Караулов // Русский язык. Энциклопедия. Изд. 2-ое. – М.: Дрофа, 1997. – 671 с.
4. Кудрявцев А. Ю. Англо-русский словарь табуированной лексики и эвфемизмов / А. Ю. Кудрявцев, Г. Д. Куропаткин. – М.: АСТ; Мн.: Харвест, 2006. – 384 с.

5. Хантакова В. М. Синонимия форм и синонимия смыслов: теоретическая модель анализа интегративного взаимодействия синонимических единиц одно- и равноуровневой принадлежности: автореф. дис. на соискание уч. степени доктора филолог. наук: 10.02.04 «Германские языки» / В. М. Хантакова. – Иркутск, 2006. – 39 с.
6. FieldingHelen.BridgetJones'sDiary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.fenglish.ru/dnevnik-bridzhit-dzhons-bridget-joness-diary. – 2013
7. Holder R.W. Dictionary of euphemisms / R. W. Holder. – Oxford University Press, 2008. – 412 p.
8. Hughes G. Swearing / G. Hughes. – London. Penguin books, 2010. – 292p.
9. Keyes R. Unmentionables / R. Keyes. – London: John Murray Publish, 2010. – 342p.
10. McMillan English Dictionary. New Edition. – Oxford: McMillan Education, 2008. – 1745 p.
11. Parsons Tony. Man and Boy / T. Parsons. – London: Sourcebooks Landmark, 1999. – 353 p.
12. Webster's International Dictionary of the English Language. – N. Y.: 1828 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://webstersdictionary1828.com>

Мосиевич Л. В. Особенности вербализации концепта SEXUALRELATIONS в современной британской литературе

Аннотация. Статья рассматривает эвфемистическую и дисфемистическую вербализацию концепта SEXUALRELATIONS.

Ключевые слова: концепт, эвфемизм, дисфемизм, синонимическая парадигма, гипер-гипонимическая парадигма, ядерные семы, периферийные семы.

Mosiyevych L. The peculiarities of verbalization of the concept SEXUALRELATIONS in the British literature

Summary. The article examines the concept SEXUALRELATIONS verbalized by euphemisms and dysphemisms.

Key words: concept, euphemisms, dysphemisms, hyponyms, hypernoms, core and non-core (peripheral) elements.